

Mandag
24. februar
2025

Aftenposten

Grunnlagt 1860

Av Chr. Schibsted

Aftenposten

arbeider etter

Vær Varsom-plakatens

regler for god presseetikk.

Trine Eilertsen

Sjefredaktør

Tone Tveøy

Strøm-Gundersen

Nyhetsredaktør

Kjetil B. Alstadheim

Politisk redaktør

Lillian Vambheim

Featureredaktør

Cecilie Asker

Kulturredaktør

Erik Tornes

Debattredaktør

Jostein Larsen Østring

Utviklingsredaktør

Audun Solberg

Redaktør avis og forlag

Les mer
på ap.no

Ideer & samfunn

A | **Kommentar**
Martin Sandbu
Spaltist

Atlantismen er død

Så hva gjør Norge nå?

USAs president, Donald Trump, lyver. Han lyver om hva USA har gitt Ukraina i støtte. Han lyver når han kaller Ukrainas president, Volodymyr Zelenskyy, en diktator. Han lyver infant om hvem som startet krigen.

Norske politikere og eksperter har vært forbilledlig klare i talen om dette. Det samme har næringslivsledere. Det er ikke akkurat en bragd - det skulle egentlig bare mangle, men det kunne ikke tas for gitt. Overalt i Europa finnes dem som kunne tenke at for husfredens og profittens skyld er det bedre å tilpasse seg Trumps herredømme.

Derfor skal vi være glade for at den norske styringseliten har reagert på aktverdige vis. Det er et nødvendig første skritt, men ikke mer enn det, mot å håndtere den mye større utfordringen: Hva må vi nå gjøre som land?

Ny utenrikspolitisk kurs. Atlantismen har spilt ut sin rolle. Trumps forræderi av Ukraina, Elon Musks og visepresident J.D. Vances innblanding i europeiske valg på vegne av ytre høyre, og forsvarsminister Pete Hegseths forslag til dype budsjettkutt som nedprioriterer Europa, betyr at Norge ikke lenger kan belage seg på at USA vil komme til vår unnsetning om det verste skulle skje.

Til syvende og sist er USAs traktatforpliktelse overfor oss - Nato-avtalens artikkel 5 om gjensidig bistand mot angrep - verdt akkurat like mye som respekten USAs leder har for inngåtte avtaler. Ingen kan lenger tvile på at mannen som skryter på seg avtalens kunst, med det mener kunsten å bryte avtaler.

Atlantismen har ikke bare vært rettleidende for norsk utenrikspolitikk. Fordi den har vært tverrpolitisk forankret, har den også underbygget politisk stabilitet på hjemmebane i turbulente tider ute i verden. Nå må vi finne en ny utenrikspolitisk kurs med like god ballast hjemme.

Stormaktene deler kloden i interessefærer. Det viktigste er at vi ikke står alene. Våre europeiske venner og naboer har samme utfordring. Så går da også den

samme debatten i alle europeiske land.

Overalt har Trump-provokasjonen ført til en vekkelse: Alle er tydelige på at Europa nå må stå på egne ben. Mange vet at vi må bli sterke nok til å kunne avvise de hårreisende kravene som vil fortsette å komme fra Washington. Men igjen: Hva skal vi faktisk gjøre?

Helt umiddelbart betyr det å gi Kyiv råd til å si nei til hva Trump nå måtte avtale med Russlands president, Vladimir Putin. En ting er at hvis Putins Russland tjener på å ha angrepet Ukraina, øker både evnen og lystene til å fortsette aggresjonen vestover. En annen er at hvis Trump lar Kyiv i stikken, skjer det som en del av å gjenopplive en

verdensorden hvor stormaktene deler kloden inn i interessefærer.

Det er i den sammenheng man må se Trumps besettelse av å ta kontroll over Grønland, som tydeligvis er alvorlig ment. Det følger av Trumps strategiske verdensbilde: en ny Monroe-doktrine, hvor USA hevder førstehvert på den vestlige halvkule, men også et fokus på Arktis som konfliktarena og strategisk transportrute og dermed et behov for å bygge militærmakt der.

I den grad Trump kommer til forståelse med Putin, må vi vente spørsmålet om hvilken interessesfære Svalbard tilhører. Det er et spørsmål som bare kan gi verre svar for Norge enn den internasjonale rettsordenen USA nå så grotesk forkaster.

Overalt har Trump-provokasjonene ført til en vekkelse: Alle er tydelige på at Europa nå må stå på egne ben. Men hva skal vi faktisk gjøre?

Må gjøre alt for å hjelpe Ukraina. Så forsvaret av vår egen fred og frihet, og en verdensorden som gir disse best vilkår, går gjennom forsvaret av Ukrainas interesser. Vi må altså gjøre alt vi kan - og ikke bare si at vi gjør alt vi kan - for å hjelpe Ukraina. Debatten om fredsbevarende styrker risikerer å bli en avsporing: Det som teller nå, er en felles europeisk vilje til å sette Kyiv i stand til å si nei til en avtale mellom Trump og Putin, altså gi ukrainerne best mulige forutsetninger til å fortsette å slåss. For Norges del betyr det særlig å gi mer penger av krigsprofitten fra olje og gass på 1270 milliarder kroner.

For det andre må vi delta i gjenoppbyggingen av et selvstendig forsvar i Europa - altså et forsvar som ikke er avhengig av at

USA kommer oss til unnsetning i en krise. Norge samarbeider godt med sine allierte. Og i Østersjøen utvikler det baltisk-nordisk-britisk-nederlandske militærsamarbeidet kalt Joint Expeditionary Force seg gradvis til en selvhjulpent militær kapasitet innenfor Nato.

Nå det gjelder forsvarsindustrien, har Norge alt å tjene på å delta i tettere europeisk samkjøring i produksjon, bestilling og innkjøp. Her kommer også Norges sterke finansielle posisjon til nytte. EU-landene og Storbritannia leter febrilsk etter måter å finansiere større forsvarsutgifter på. Der, som i Norge, har politikkerne til gode å fortelle velgerne at sterkere forsvar betyr mindre penger på andre gode ting. Men i mellomtiden står Norge i en sær-

stilling med vår store finansformue. Et interessant forslag, fremsatt av Trym Riksen i en kronikk i Dagens Næringsliv, er at Oljefondets renteportefølje kan vris til europeiske statsobligasjoner øremerket forsvarsutgifter. Mer generelt ville det være klokt med et mer politisk bevisst investeringsmandat - som å flytte vektningen bort fra et ustabil USA og til et Europa som det er i vår interesse at blir finansiert. Det harmonerer også med rådet om å ta mer hensyn til politisk risiko, i den siste offentlige utredningen om «Fondet i en brytningstid».

Enklere om også Norge ble med i EU. For det tredje må vi forstå de innenrikspolitiske aspektene av utenrikspolitikken bedre. Forskeren Iver B. Neumann påpekte nylig i en artikkel at «den strategiske situasjonen er forskjellig i sør fra hva den er i nord» i landet - men henblikk på mulig konflikt i henholdsvis Østersjøen/det østlige kontinentaleuropa og i Arktis.

Begge er naturligvis viktige, og de må også sees i sammenheng som aspekter av den samme overordnede strategien til Putins Russland for å svekke Europas liberale demokratier. Det er særlig viktig for Norge at alle våre allierte også ser det slik.

En konsekvens er at vi må knytte landet tettere sammen, slik at Nord- og Sør-Norge ikke ser i forskjellig retning strategisk, og knytte det hele, fra nord til sør, tettere sammen med resten av Europa, så hele kontinentet ser den kritiske betydningen av hele Norge.

Et dypt strategisk prosjekt ville være dersom Norden sammen utviklet en forent økonomisk region i Arktis - det bor ca. 2 millioner mennesker fra aksene Brønnøysund-Umeå-Oulu og nordover - gjennom massive investeringer i transport-, kommunikasjons- og næringsinfrastruktur på tvers av landegrensene innad i regionen og mellom den og de økonomiske tyngdepunktene lenger sør.

Dette ville være mye enklere om også Norge ble med i EU og sluttet seg til Sverige, Finland og Danmark der beslutningene for Europas strategiske retning tas.

Vi må gjennom et mental skifte. Og dette fører til det fjerde skiftet som nå kreves av oss, og som er en forutsetning for de tre første.

Vi må gjennom et mental skifte. Vi må bort fra fristelsen til å se verden som trygg så lenge vi ikke provoserer noen. Vi må bort fra illusjonen om at vi klarer oss som gratispassasjerer på det europeiske prosjektet og gjøre det kollektive valget om EU-medlemskap på nytt og med åpne øyne.

I dette mentale skiftet er det lov, til og med sunt, å være litt redd. Frykt er rasjonelt i en farlig verden, så lenge vi kan bruke frykten som motivasjon.

Vi må utvikle den modenheten og prioriteringsevnen som man kan få av å være i fare, helst før vi blir tvunget til det slik Ukraina er blitt - og slik vi ble i 1940 og i 2011.

Ved å være åpne om det verste som kan skje, setter vi oss bedre i stand til å gjøre valgene som kan unngå det.

Tegning: Christian Bloom

Vi må altså gjøre alt vi kan - og ikke bare si at vi gjør alt vi kan - for å hjelpe Ukraina